

DOVOZ KNIH A ČASOPISŮ ZE ZAHRANIČÍ

Jaromír Kubíček, Moravská zemská knihovna v Brně

30. dubna 1998 vyšla 35. částka Sbírký zákonů ČR, v níž Ministerstvo zahraničních věcí publikovalo několik sdělení. Bylo to pod č. 101 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí (MZV) o sjednání Dohody o usnadnění mezinárodního oběhu obrazových a zvukových materiálů vzdělávacího, vědeckého a kulturního charakteru, dále pod č. 102 Sdělení o sjednání Dohody o dovozu vzdělávacích, vědeckých a kulturních materiálů a k němu ještě pod č. 103 Sdělení o sjednání Protokolu k Dohodě o dovozu vzdělávacích, vědeckých a kulturních materiálů. V těchto sděleních informuje MZV, že Česká republika přistoupila na dohody UNESCO a zajistí potřebné podmínky mj. pro bezcelní a bezdaňový dovoz knih a časopisů pro knihovny.

Neuvěřitelné se stalo skutkem. Neuvěřitelné proto, když si promítáme, co času, jednání, správních a celních poplatků atd. nás stály v posledních osmi letech naše vztahy s celními úřady. Po roce 1989 padl na dovoz socialistický monopol a nové celní úřady byly stále neúprosné, neboť celní zákon nerozlišoval potřeby tvorby knihovních fondů od dovozu knižního bohatství ke komerčním účelům. To všechno je tedy již pro nás minulost. Pohlédneme se nejprve po ní.

Dovoz knih a časopisů se řídil celními a daňovými předpisy, které byly v mnoha případech rozdílné ve srovnání se sousedními evropskými státy. Byly to věci nám často známé, do jaké hloubky, bylo pak závislé zpravidla na tom, jak s knihovníky jako příjemci dokumentů zacházel ten který celní úřad. Prakticky není možné celnímu jednání předcházet, neboť celní zákon nepřipouští si clo předplatit, to je možné totiž uhradit až zboží dostává objednavatel. V praxi to i znamenalo, že distributor, který garantoval např. na dovoz časopisu úhradu cla, nemohl de facto toto clo zaplatit v předplatném (i když to některý i proklamoval a zahrnoval do ceny předplatného). Knihovna jako příjemce měla povinnost předložit v pravidelných intervalech přehled získaných zásilek a tyto doclít. Šlo o nepředstavitelnou administrativu.

O první nápravu usilovala Národní knihovna. V březnu 1993 formuloval stávající problémy ředitel Národní knihovny ČR dr. V. Balík a zaslal jménem ředitelů státních vědeckých knihoven a svým ministerstvu financí žádost o udělení výjimek z některých ustanovení daňových (případně dalších souvisejících) zákonů pro veřejné knihovny. Důvodem bylo, že „současné

daňové zákony postihují negativně řadu činností veřejných knihoven. Jde zejména o působení zákona o dani z přidané hodnoty, který se nejvíce dotýká doplňování knihovních fondů a mezinárodní meziknihovní výpůjční služby. Ustanovení o uplatnění DPH při dovozu je v praxi aplikováno nejen na přírůstky knihovních fondů, které jsou ze zahraničí nakupovány nebo získávány v rámci bezúplatné výměny, ale i mezinárodní výpůjčky. Při jejich realizaci je daň uvalována nejen na publikace cizích knihoven, které jsou do České republiky zapůjčovány, ale i na publikace patřící českým knihovnám, které se po zapůjčení do zahraničí vracejí zpět ke svému majiteli. V době, kdy knihovny jako neziskové organizace, většinou s příspěvkovou formou hospodaření, nemohou být dostatečně financovány ze státního rozpočtu, musejí velkou část svých omezených prostředků touto formou vracet státu“.

V návrhu se udělení výjimek pro vědecké, odborné vysokoškolské a veřejné knihovny týkalo tří okruhů

a) doplňování knihovních fondů ze zahraničí, kde návrh zněl „udělit výjimku z daňové povinnosti pro zboží určené k vědeckým, výzkumným, vyučovacím, výchovným, kulturně vzdělávacím účelům pro vědecké, odborné vysokoškolské a veřejné knihovny; později promítnout do novely zákona“,

b) mezinárodní meziknihovní výpůjční služby,

c) poskytované dary ze zahraničí, které jsou zdaňovány 5% (knihy) nebo 22% a řešení je individuální, resp. od daní jsou osvobozeny jen dary získané od nadací, které mají vládní výjimku (programy Phare, UNESCO apod.).

V odpovědi náměstka financí ze dne 29.3.1993 bylo však jen konstatováno, že současná právní úprava obsažená v zákoně č. 588/92 Sb., o dani z přidané hodnoty neumožňuje udělit výjimku tutu daň snížit nebo zcela pominout. Pokud jde o mezinárodní výpůjčky, mají celní orgány postupovat dle § 187 a násl. celního zákona č. 93/93 Sb., který upravuje režim dočasného použití.

Ve věci mezinárodní výpůjční služby neměly by být však žádné problémy, neboť celní zákon č. 93/93 Sb. v § 142, odst. 3, příl. č. 11/b přímo uvádí zásilky knih půjčené osobám, které mají trvalý pobyt nebo sídlo v tuzemsku, které celní úřad propustí do režimu dočasného použití s úplným osvobozením od dovozního cla.

Sdružení knihoven se v září 1995 obrátilo na Generální ředitelství cel s žádostí o projednání postupu při zasilání knih a jiných dokumentů při mezinárodní výměně publikací. Generální ředitelství cel objevilo zapomenutou mezinárodní dohodu z roku 1958, využilo znění § 318 celního zákona č. 13/93 Sb., který říká, že mezinárodní dohoda ruší ustanovení tohoto zákona a stanovilo si podmínku, aby byly jmenovány „pověřené orgány“, neboť tak to příslušná vyhláška z roku 1958 požadovala. Co se týče resortu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, bylo v něm pověření uděleno „všem knihovnám a informačním střediskům vysokých škol a přímo řízeným útva-

rům ministerstva školství“. V resortu kultury ministerstvo upravilo statuty všech přímo řízených knihoven tak, aby v nich byla zakotvena mezinárodní výměna publikací v souladu s pařížskou úmluvou z roku 1958.

Znamená to dnes, že knihovny v resortu ministerstva školství a kultury mají mezinárodní výměnu publikací právně vyjasněnou, jiné knihovny mohou postupovat analogicky, příp. vyžádat si u Sdružení knihoven podklady k žádosti o pověření touto činností příslušným orgánem, tedy svým ministerstvem.

Stále však zůstávaly neřešené problémy při nákupu knih a časopisů ze zahraničí. Stávající předpisy umožňovaly bezcelní dovoz jen některých typů dokumentů.

Ve vyhlášce MF č. 93/93 Sb. o osvobození zboží od dovozního cla se v § 54 uvádělo, že pro vzdělávací, vědecké a kulturní účely je osvobozeno zboží vyjmenované v příloze č. 2: „Mikrokazety nebo jiné nosiče informací s výchovným, vědeckým nebo kulturním zaměřením, užívané informačními nebo dokumentačními službami“. Jde tedy o všechna CD nebo různé báze dat, na které se nevztahuje clo. Jestliže tedy Biological Abstract dostáváme na CD-ROM je to jasné, pokud však v tradiční papírové formě, může to být předmětem právního výkladu, zda jde o ony „jiné nosiče informací“ a ne o běžný časopis.

V citované vyhlášce v § 54 odst. 2 je ustanovení, že „Sběratelské a umělecké předměty, které nejsou dováženy za účelem dosažení zisku, určené pro vzdělávání, vědecké nebo kulturní účely dovážené pro muzea, galerie a jiná obdobná zařízení schválená příslušným orgánem jsou osvobozeny od dovozního cla“. Někteří z nás jsou v tomto smyslu přesvědčeni, že knihovní fondy jsou takovými sbírkami a že knihovny jsou těmi obdobnými zařízeními schválenými příslušným orgánem, které vytvářejí sbírky.

Mezníkem při dovozu knih se stalo nové vydání celního sazebníku platného od 1. ledna 1996. V souvislosti s výsledky Uruguayského kola mnohostranných obchodních jednání Všeobecné dohody o clech a obchodu je v tomto sazebníku uváděno pro knihy a brožury stejně jako pro noviny vycházející nejméně čtyřikrát týdně co se týče celní sazby: bez cla. Pro časopisy se požadovalo clo ve výši 4,1 % z ceny (může se ještě jednat o preferenční snížení cla o 50%). Rok 1996 tedy již představoval polovinu problémů, když dovoz knih a novin přestal podléhat clu.

Další jednání s Generálním ředitelstvím cel přineslo změnu až k 1. lednu 1997. V souladu s ustanovením článku 11 odst. 2 Evropské dohody, uzavřené v Lucemburku 4. října 1993 při jednání Společenství osvobození od cla EHS (vyhlášena pod č. 7/1995 Sb.) jsou časopisy dovážené a pocházející z členských států Evropské unie (položka Harmonizovaného systému 490290) od 1. ledna 1997 bez cla. To samo o sobě však nestačilo. Celní úřad uznal za

časopis ze zemí EHS jen takový, který na faktuře měl od dodavatele výslovně uvedeno „Země původu je BRD (člen EU)“. Ziskat takovou fakturu bylo však prakticky nemožné.

V ostatních případech (při dovozech časopisů z jiných států než z členských států Evropské unie) mohou být časopisy, dovážené vědeckými a vysokoškolskými knihovnami propuštěny v rámci osvobození od dovozního cla podle ustanovení § 33 vyhlášky Ministerstva financí č. 93/1993 Sb., o osvobození od dovozního cla, ve znění vyhlášky Ministerstva financí č. 146/1994 Sb., nepřesahuje-li jejich úhrnná celní hodnota částku 400,- Kč (vyhláška č. 136/98 Sb. zvyšuje tuto částku na 1500 Kč).

Když se Sdružení knihoven obrátilo naposledy v březnu 1998 na Generální ředitelství cel s dotazem, zda se plní sliby ke zlepšení situace v dovozu knih a časopisů pro knihovny, dostalo obratem nadějnou odpověď o projednávané vyhlášce, která posléze s datem 30. června 1998 vyšla pod č. 136/98 Sb. Jde o vyhlášku Ministerstva financí o osvobození zboží od dovozního cla. V § 49 této vyhlášky se sděluje, že zboží pro vzdělávací, vědecké a kulturní účely, jehož seznam je uveden v příloze 1 k této vyhlášce, je osvobozeno od dovozního cla bez ohledu na osobu příjemce a užití tohoto zboží. V příloze je specifikováno, že se jedná pod položkou 4901 o knihy, brožury, letáky určené k doplňování knihovních fondů, pod položkou 4902 o noviny, časopisy a periodika určené k doplňování knihovních fondů, pod položkou 4903 obrázková alba nebo obrázkové knihy a konečně 4911 99 00 ostatní publikace (včetně mikrokopíí) rovněž určené k doplňování knihovních fondů. Tedy přírůstky knihovního fondu získané ze zahraničí nepodléhají od 1. července 1998 v České republice clu.

Bylo ke škodě věci, že jsme jako knihovníci sice poukazovali na nesrovnatelné podmínky našich celních předpisů s předpisy v sousedních evropských státech, ale že jsme neznali příčinu těchto nesrovnalostí. Např. pro knihy a časopisy byla přijata 17. června 1950 ve Florencii Generální konferencí UNESCO Dohoda o dovozu vzdělávacích, vědeckých a kulturních materiálů, ke které jednotlivé státy přistupovaly. Listina o přístupu České republiky k této dohodě byla uložena u generálního tajemníka OSN jako deponitář Dohody až 22. srpna 1997. Do tří měsíců pak je povinností účastnického státu přijmout prováděcí opatření. To se tedy i v naší republice stalo. Jak je vidět, organizace OSN a UNESCO realizují dobré záměry. Je vcelku pochopitelné, že plných 40 let se taková dohoda nemohla našeho státu týkat, méně je již pochopitelné, že ještě dalších sedm let to trvalo, než byla u nás také přijata. Ale díky za to, že už platí.